

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın **Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri Ersoy** tarafından Anayasa'nın 98'inci ve İktüzük 'ün 96'ncı ve 99'uncu Maddeleri gereğince yazılı olarak yanıtlanmasını arz ederim.

Öznur Bartin

Hakkâri Milletvekili

Anadil, bireyin kimliğinin, kültürel aidiyetinin ve toplumsal varoluşunun kurucu unsurudur. Anadilin kamusal alandan dışlanması yalnızca iletişim alanının daraltılması değil; tarihsel hafızanın, kültürel üretimin ve kuşaklar arası aktarımın zayıflaması anlamına gelmektedir. Bu nedenle anadil, kültürel bir tercihin ötesinde insan onuru ve eşit yurttaşlık ilkelerinin ayrılmaz bir parçasıdır. UNESCO tarafından ilan edilen Dünya Anadili Günü, dilsel çeşitliliğin korunmasını ve anadilde eğitimin teşvikini demokratik toplumların temel ilkeleri arasında tanımlamış; çok dilliliği barışçıl, kapsayıcı ve kamusal yaşamın ön koşulu olarak kabul etmiştir. Anadilde eğitim, bireysel özgürlüklerin gelişimi ile toplumsal barışın kurumsallaşması arasında doğrudan bir bağ kurmaktadır.

Türkiye'de tarihsel olarak uygulanan tekçi dil ve eğitim politikaları, başta Kürtçe ve lehçeleri olan Kurmancî, Zazakî (Kirmanckî) ve Soranî olmak üzere çok sayıda anadilin kamusal görünürlüğünü ve kurumsal kullanım alanlarını ciddi biçimde sınırlandırmıştır. Eğitim sisteminin Türkçe merkezli yapısı, diğer anadillerin örgün eğitimde yer bulmasını engellemiş; bu durum söz konusu dillerin kuşaklar arası aktarımını zayıflatarak dilsel eşitsizlikleri yapısal bir sorun haline getirmiştir. Kürtçe ve lehçeleri, milyonlarca yurttaşın anadili olmasına rağmen eğitim sistemi içinde sınırlı ve parçalı bir karşılık bulabilmiş; Zazakî başta olmak üzere birçok lehçe ve yerel dil, kurumsal destek yetersizliği nedeniyle kırılğan bir aktarım süreciyle karşı karşıya kalmıştır.

UNESCO'nun Tehlike Altındaki Diller Atlası verileri, Türkiye'de en az 15 dilin yok olma riski altında bulunduğunu ortaya koymaktadır. Hertevin, Turoyo/Suret (Süryanice lehçeleri), Ladino, Gagavuzca, Romanca, Batı Ermenicesi, Hemşince, Lazca ve Pontus Yunancası gibi dillerin yanı sıra Adigece, Abhazca, Kabardey-Çerkesçe ve Kürtçenin Kirmanckî (Zazaca) lehçesi gibi kırılğan diller de ciddi risk altındadır. Güncel saha araştırmaları, anadil kullanım alanının giderek daraldığını; buna karşın anadilde eğitime yönelik toplumsal talebin son derece güçlü olduğunu göstermektedir. Nitekim yapılan araştırmalarda katılımcıların yüzde 98,7'si çocuklarının anadillerinde eğitim görmesini istemekte, yüzde 91,5'i eğitimin okul öncesinden itibaren anadilde olması gerektiğini belirtmektedir.

2012 yılında Kürtçe Kurmancî ve Zazakî'nin "Yaşayan Diller ve Lehçeler" kapsamında seçmeli ders olarak müfredata alınması önemli ancak sınırlı bir adım olmuştur. Öğretmen atamalarındaki yetersizlikler, ders materyali eksiklikleri ve uygulamanın seçmeli ders düzeyiyle sınırlı kalması, anadilde eğitimin kurumsal bir hak olarak hayata geçirilmesini engellemektedir. Anadilde eğitimin bu şekilde dar bir çerçevede tutulması, eğitimde fırsat eşitliğini zedelemekte ve dilsel-kültürel eşitsizlikleri derinleştirmektedir.

Barış ve demokratik toplum süreci bağlamında anadil meselesi, eşit yurttaşlık ve toplumsal uzlaş perspektifinin merkezinde yer almaktadır. Anadilde eğitim hakkının tanınması; tarihsel eşitsizliklerin giderilmesi, toplumsal güvenin yeniden inşası ve kalıcı barışın kurumsallaştırılması açısından kurucu bir işleve sahiptir.

Uluslararası insan hakları hukuku da bu yaklaşımı desteklemektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 30'uncu maddesi, azınlık ve yerli topluluklara mensup çocukların kendi dillerini kullanma hakkını güvence altına almakta; anadil hakkını temel bir insan hakkı olarak tanımlamaktadır. Bu normatif çerçeve, anadilde eğitimin anayasal ve yasal güvenceye kavuşturulmasının uluslararası yükümlülüklerle uyumlu bir gereklilik olduğunu göstermektedir.

Başta Kürtçe ve lehçeleri olmak üzere Türkiye'de tehlike altında bulunan tüm anadiller için eğitim alanındaki yasal engellerin kaldırılması, anadilde eğitimin örgün eğitim sisteminde kapsamlı bir hak olarak tesis edilmesi ve anayasal güvenceye kavuşturulması; demokratik hukuk devletinin, eşit yurttaşlık ilkesinin ve toplumsal barışın gereğidir. Anadilde eğitim hakkının güvence altına alınması, tarihsel hak ihlallerinin giderilmesine, dilsel çeşitliliğin korunmasına ve kapsayıcı bir demokratik toplumun inşasına stratejik katkı sağlayacaktır.

Bu bağlamda;

1. Kürtçe ve diğer tehlike altındaki anadillerin korunması ve geliştirilmesine yönelik yürütülen kültürel politikalar, anadilde eğitim hedefiyle nasıl uyumlu hale getirilmektedir?
2. Anadillerde kültürel üretim, yayıncılık ve akademik çalışmaları desteklemek için yeni teşvik mekanizmaları oluşturulacak mıdır?
3. Tehlike altındaki dillerin belgelenmesi ve yaşatılması için uzun vadeli bir ulusal eylem planı hazırlanmakta mıdır?